

ועל ידי המינים הטמאים, אין יכולים להפריד הנפש מהגוף, וזהו ונטמתם בם. ולהפך, ע"י הפרישה מהטומאות מעלים הנפש מהתדבקות הגוף, ואז נוכל לקבל רוח קדושה ממרום, בחינת 'המעלה אתכם מארץ מצרים' (עפ"י שפת אמת – שמיני. ועע"ש פר' ראה, שלכך נקראו 'מאכלות אסורות' – שאוסרות וכולאות את הנפש עם הגוף).
ע"ע: בני יששכר – אדר ב,ז; נועם אלימלך שמיני עה"פ זאת החיה.

'אע"ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי למכליניהו' – אולי יש לפרש, אף על פי שהשרצים מאוסים ואין היצר תקיף לאכלם, אעפ"כ כדאית מצוה זו להוציאם ממצרים. קל וחומר לרבית ומשקלות שהיצר תוקף בהם, וכן שאר מצוות ואיסורין שבתורה, כדאים הם כל אחד שבשבילו יצאנו ממצרים (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א טו,ב).

דף טו

באורים והערות; ציונים וראשי פרקים לעיון

'שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים...' – טעמו של בן פטורא שמוטב ישתו שניהם – פרש החזון-איש: הואיל ויש הצלה זמנית לשניהם, והלא מפקחים את הגל בשבת משום חיי שעה (יומא פה.) – הלכך אין חיי עולם שלו דוחים חיי שעה של חברו.
[ואף על פי שמסכנים חיי שעה בשביל ספק הצלת חיי עולם (כבע"ז כז): – כאן שונה שהרי שניהם שוים בזכות חיי עולם, ובא זה לבכר עצמו על חברו משום שהמים שלו – אינו יכול לזכות בכך, כיון שיש צורך חיי-שעה לשניהם. ועוד, אינו בדין לדחות חיי שעה של זה בשביל חיי עולם של חברו].

ורבי עקיבא סבר, משום 'חייך קודמין' נפטר זה מהצלת חיי-שעה של חברו.
ונראה שאין חברו רשאי לגזול מימיו, שאף על פי שרשאי אדם להציל עצמו בממונו של חברו, כאן כבר הוכרע הדין ד'חייך קודמין', והגזול – גזול נפש חברו.
ואם המים של אדם שלישי, ולפניו שני צמאים – נראה שלדעת בן פטורא יתן לשניהם אעפ"י שימותו שניהם, שהרי גם אם יתן לאחד הלא יתחייב לחלוק עם חברו. ולר' עקיבא – חייב ליתן לאחד מהם, איזה שירצה. ואם אחד מהם קודם בדיני הצלה [כמפורט במשנה (הוריות יג) סדר קדימויות ההצלה] – הקודם זוכה, [ודוקא לר' עקיבא] (עפ"י חזון איש – חו"מ לקוטים, כ. ע"ע בספר אילת השחר).
א. לסברת החזון-איש טעמו של בן פטורא משום הצלת חיי שעה, נדחית לכאורה ראת הגר"ח (בריש ספרו) מכאן, שברציחה אומרים בכל ענין יהרג ואל יעבור ואפילו ב'שב ואל תעשה', אם אך יש בו דין 'רוצח' – מדבעי קרא מיוחד בהצלה ד'וחי אחיך עמך'. ולהחזו"א כאן שונה שלולא קרא היה מחוייב בהצלת חיי שעה. ואכן כבר כתב החזו"א לדחות ראייתו (ב'גליונות' על חדושי הגר"ח), שהרי לא נחלקו בן פטורא ור' עקיבא על שנים שיש ביד אחד מהם תריס להגנה, שכולם מודים שהוא קודם, על מה נחלקו, על השארת המים לאחר זמן, כאשר יכול עתה להשקות בהם את חברו ולהצילו בהווה. כמו כן לסברא זו נדחית ראת האחיעזר (ח"ב טו,ה), ע"ש. וכן מה שכתב המנחת-חינוך (רצו, כג) לתלות נידון מי שבאים להשליכו על התינוק, האם חייב ליהרג ולא להימסר לכך, בדין בן פטורא ורבי עקיבא – ולפי הסברא האמורה אין הנידונים שייכים זה לזה. [והמנ"ח הולך לשיטתו שם במה שכתב שאם היה שם תינוק, אפילו לבן פטורא חייב בעל המים

ליתן הכל לתינוק, מפני שהתינוק אינו מחויב בהצלת הגדול — ולפי סברת החזו"א נראה שאין חילוק בדבר, אלא גם בזה ישנו שניהם, שאין דוחים חיי שעה בשביל העתיד].

ובשיטת הגר"ח והגר"ע זצ"ל [וכן נראה דעת הגדול ממינסק (אור גדול — א, עמ' 20, י-ם תשמ"ו)], שגם הוא הוכיח מכאן לדין יורג ואל יעבור ברוצח בשוא"ת], י"ל שסוברים שמצד חיי שעה בלבד, אין לחייב לתת לשני, כי חיי שעה נדחים בשביל הצלת עולם. ואולם ודאי גם לשיטתם, בדוגמת תריס שביד אחד, ישתמש בו הוא אף לבן פטורא, שהרי אין שייך לחייבו ליתנו לחבירו, כי הלא גם את השני נחייב לתת לזה, וכמוש"כ החזו"א. ועוד, הגנת התריס לעצמו מחוייבת היא עתה, משא"כ שתיית הקיתון כולו אינה נצרכת עתה, הלכך אין לעכב שתיית חברו עתה משום צורך שתיית עצמו בעתיד.

[לגוף הוכחת הגר"ח, כתב הגר"ש היימן (כתובות ב) לתמוה, מה שייך כאן דינא דיהרג ואל יעבור, והלא כשם שאין אדם חייב להכניס עצמו לסכנה כדי להציל את חברו כך גם כאן. ועל כרחנו צ"ל שנאמר כאן דין מיוחד בהלכות הצלה, כששנים בסכנה אין לאחד להציל נפשו ולהניח חברו בסכנה. ולמדנו זאת מ'זחי אחיך עמך' או מ'זאהבת לרעך כמוך' כמוש"כ הריטב"א (וכ"ה בתורת כהנים — בחקתי). וכן כתב בספר אבי עזרי (קמא. הל' רוצח א, ט). עוד בטעמו של בן פטורא — ע' אגרות משה יו"ד ח"א קמה].

ב. אעפ"י שמשמע שלבן פטורא אסור לו לשתות הקיתון כולו עתה הגם שיינצלו חייו ע"כ, נראה שזה רק משום שתיית החצי השני אינה הכרחית כעת, לכך מחויב ליתנו לחברו הנמצא בסכנה מיידית. אבל באופן שאם יימנע ברגע זה מפעולה המצילה את עצמו הצלת חיי עולם, לא יחיה אלא חיי שעה [כגון שמאבד דם, ואם לא יחסום אותו מיד יאבד הכרתו ועלול למות בזמן הקרוב], הרי נידון הצלת חיי עולם עומד לפניו ברגע זה, ועל כן יתכן שבכגון זה מודה בן פטורא שיציל עצמו חיי עולם עתה אעפ"י שחברו ימות מיד בשל כך.

ג. מה שכתב החזו"א שאם חטף הלה קיתונו, הרי הוא כגזול נפשו של חברו — כיוון לדברי הרמ"ך בשיטה מקובצת כאן, שהגזול חייב מיתה בידי שמים.

ד. בספר אמרי בינה (או"ח יג, ה) נקט בפשטות שמוטר לו לאדם להציל עצמו מסכנה ולברוח, גם אם על ידי כן ייכנסו אנשים אחרים בסכנה — שחיו קודמין. ותמה על המגן-אברהם שמדויק דבריו נראה שאסור הדבר. ואפשר שסכנת רבים שאני (דבחי מיירי המג"א ע"ש), שלא הותר להקדים נפשו לנפש חברו אלא בנפש כנגד נפש, ולא נפש היחיד כנגד כמה נפשות. [ואפשר אף בן פטורא יודה בסכנת רבים שאין אומרים ימותו כולם, שהצלת חיי שעה יחיד נדחית מפני הרבים].

ומצאנו חילוק כזה בין יחיד לרבים בדברי החזו"א (יו"ד טט), שצייד באחד שרואה חץ הולך להרוג אנשים רבים ויכול להטותו לצד אחר וייהרג ע"כ אחד שבצד אחר, ואלו שבצד זה יינצלו, ואם לא יעשה כלום — ייהרגו הרבים והאחד יחיה. אך ע"ש שנסתפק בדבר. ואולם כתב שאם בא היחיד מרצונו למסור עצמו להציל את כולם — רשאי וזכור לטוב, כפי שמצינו בלוליניוס ופוס שנהרגו בשביל הצלת הכלל, ואמרו שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, ע"ש. וא"כ י"ל שגם אם לענין מעשה הריגה בידיים, ננקוט שלא הותר ביחיד כנגד רבים, אבל במניעה, מחוייב היחיד שלא לעשות מעשה הצלה לעצמו כשמסכן את הרבים.

שו"מ שצייד לחלק בין יחיד לרבים בכעין זה, בשו"ת משפט כהן (בהלכות מלכים). ולהמתבאר, יש סמך ודיוק לדבר מדברי המג"א.

עוד שם נסתפק בדינא דר' עקיבא, אם מותר לו לבעל המים לתתם לשני, ע"ש.

ה. זו לשון הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאלוהו ח"ד עמ' 353): 'ומה ששאלת מהא דבן פטורא עד שבא ר"ע ודרש וחי אחיך עמך — לא אבין קושייתך, דהרי פשוט שהמנהג היה כר' עקיבא, ובן פטורא סבר לבטל המנהג מפני שאין לו סמך בכתוב ודרשתו וסברת החסד נותנת זאל יראה במיתתו של חברו'. אבל רע"ק מצא הדרש על פי הדרך הברורה של ל"ב מדות ובכן נקבע הדין כמו שנהגו. ואיני יודע מה הוקשה לך בענין זה יותר מכל המחלוקות התלויות בדרשות'.

על הביטוי 'עד שבא רבי עקיבא ולימד... — ע' במובא בקדושין נו.

'וחי אחיך עמך' — ע' תוס' ישנים יומא פ"ה: ד"ה תשובה. ולכאורה פלוגתא דהתם תליא בפלוגתא דהכא. ואולי לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד. וצ"ע (הגר"א נבנצל שליט"א).

— נראה שהדרשה מבוססת על משמעות פשט הכתוב; עליך להחיות את אחיך 'עמך' — כל עוד אתה עצמך בחיים, אבל אינך מצווה להחיותו אם אין אתה חי.

א. לפי זה לא קשה מעיקרא קושית העולם המובאת במהר"ם שיף כאן ועוד, מ'עמך' הנאמר בעבד עברי. ע"ע בהרחבה במובא בקדושין כ.

ב. לפי"ז מובן שרבי אלעזר שלמד מן הכתוב לענין רבית, גם הוא סובר דינו של רע"ק — שכן יש ללמוד מפשט הכתוב ולא מיתורא. וע"ע ברא"ש, תור"פ וריטב"א.

'הניח להם אביהם מעות של רבית... אינן חייבין להחזיר' — יש סוברים שהיורשים נתמעטו מאיסור לא תקח מכל וכל, שאם האב לא לקח בחייו, אין הם מוזהרים מליקח. כן דעת הרמ"ה (מובא בשטמ"ק ב"ק קיב).

[וכתב שמותר להם ליטול הרבית 'מדעתו של הלוה'. ולכאורה היה נראה שנוטלים אף בעל כרחו — ומוכח שדעתו שמבחינה משפטית לא נוצר חוב על הרבית, הלכך אי אפשר להם ליטול אלא מדעתו (שיעורי הגר"ש רוזובסקי קדושין ו: אות צג).

מדבריו שם משמע שלדעת הרמ"ה מותר להם ליטול אף לכתחילה. ויש להעיר שהרמ"ה לא הזכיר אלא שאם נטלו היורשים, אף לאחר מות אביהם — אינם חייבים להחזיר. ושמא י"ל שלכתחילה אסור להם ליטול, שהרי לקיחת רבית היא זו. אלא שאם לקחו אינם חייבים להחזיר מפני שאי אפשר להם לתקן, כי י"ל שגדר מצות 'וחי אחיך עמך' היינו לתקן מצות הלוואה שתהא בחנם וללא רבית, אבל כאן שהם לא הלוו, אין בהחזרת הרבית משום 'וחי אחיך עמך'.
ודעת הרשב"א שמאיסור אל תקח לא נתמעטו היורשים, אלא מחיוב השבה הנלמד מסיפא דקרא. (וכן יש לדקדק מלשון התוס' סא: ד"ה יכין — הגר"מ פטרבור שליט"א).

'זהני מפני כבוד אביהם מי מחייבי, קרי כאן ונשיא בעמך לא תאר בעושה מעשה עמך — כדאמר רבי פנחס משמיה דרבא בשעשה תשובה...' — כאן מדובר באדם גזלן או במלוה ברבית שרוב עסקו בכך, כמו שכתבו התוספות (בב"ק צד). ואולם מסוגית הגמרא ביבמות (כב) יש להוכיח שאפילו בעבירה אקראית, במזיד — הרי הוא בכלל 'אינו עושה מעשה עמך'. והטעם, כיון שבדור לשוב בתשובה ולא שב — שוב אין זה בגדר אקראי. וכן כתב בספר יראים (קנו. עפ"י קובץ שעורים שם).

ואולם בספר פני יהושע (ב"ק צד) מבואר שבאקראי אינו בכלל זה (והביאו להלכה בפתחי תשובה יו"ד רמ סקט"ו). ושמא הם מדברים בסתמא, שאין ידוע אם עשה תשובה אם לאו, אבל אם ידוע שלא שב — הרי זה עברין קבוע כאמור. ובמנחת חינוך (מח, ד) נסתפק האם אף בעובר על מצות עשה במזיד נחשב 'אינו עושה מעשה עמך'.

וכבר נחלקו הדעות בין הפוסקים, האם יש מצות כיבוד באב רשע. ודעת הרמב"ם (ממרים ו. וכ"ה בשלחן ערוך יו"ד רמ, יח) שחייבים הבנים לכבדו. וכתב הבית-יוסף (שם) שאין להקשות מהדין המבואר כאן, שכל שלא עשה תשובה אין הבנים חייבים לכבדו ולהחזיר — כי הואיל ובדין הם יורשים את המעות הלוו, אינם חייבים להפסיד ממונם בשביל כבוד אביהם. משא"כ בכבוד שאין בו חסרון כיס

— חייבים. [ורק אם עשה תשובה ובדעתו היה להחזיר אלא שלא הספיק, חייבים להחזיר משום כבודו, כאילו לא הורשה להם, שהרי בדעתו היה להחזיר].

הט"ו (שם ס"ק יז) הקשה על דבריו, הלא בגמרא הקשו משום 'אינו עושה מעשה עמך' ולא משום שאינם חייבים להפסיד ממונם. ועוד, אם הטעם תלוי בהפסד ממון, מה חילוק יש בין דבר המסוים ושאינו מסוים. ונראה שעיקר דברי הב"י לומר שהרמב"ם סמך על הסוגיא בסנהדרין (פה) שמבואר שחייבים לכבד אב אפילו הוא רשע. ומכל מקום הדין המבואר כאן (שהוא ברמב"ם עצמו) אינו סותר לכך. ואעפ"י שהמקשה בסוגיתנו משמע שנקט שאין חיוב כבוד כלפיו, אבל גוף הדין קיים גם לדידן. ומ"מ בדבר שאינו מסוים שאין בויון לאב, אין לחייבם להשיב אפילו היה בדעתו להחזיר, כי סוף סוף שלהם הוא.

ובספר פני יהושע תירץ, שבאותו ענין עצמו שעבר עליו — לדברי הכל אין חייבים בכבודו. (ע"ע יוצא בסברא זו, במובא לעיל לב. וכן באבני נור יו"ד תסא, א).

תירוצו נוסף: טעמו של הרמב"ם שמצוה לכבד אביו רשע, הוא מפני מראית העין, כי מי יודע לבחון אם רשע הוא אם לאו. ואם כן הלא כאן ממה נפשך אין צריך להחזיר מפני כבודו; כי אם ידעו שגזל הוא ביד אביהם — אין כאן מראית העין, שהרי נודעה רשעתו. ואם לא ידעו, אין כאן העדר כבוד לאב, שאין יודעים שגזל (עפ"י יערות דבש — ח"ב יח).

'אי עשה תשובה מאי בעי גביה' — לדעת כמה מהראשונים, לרבי יוחנן אין חיוב להחזיר הרבית אף לא לצאת ידי שמים. ולדבריהם קושית הגמרא 'מאי בעי גביה' מתפרשת בדבר המסוים ומשום לזות שפתים, שלא יאמרו מתכסה ועומד בחפץ של רבית [וכדברי רבא להלן סה. שחייב להחזיר החפץ עצמו שנטל ברבית], ואם הוא אינו חש לכבודו גם בניו אינם צריכים לחוש (עפ"י תוס', רמב"ן ועוד).

'רבי נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב, מפני שיש בהן קום עשה' — יש מדקדקים שרק הערב והמלוה פטורים, לפי שישנן בהשבה, אבל הלווה — לוקה, שהרי עליו אין מוטלת מצות עשה. (כן כתב הרמב"ן בתשובה רג — מובא ברעק"א. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א שלכך העדים לוקים. וע' גם בקצוה"ח לח; קהלות יעקב כתובות לו). ואמנם הרמב"ם (מלוה ד, ג) כתב שהלוה פטור [ויש אומרים שכן היתה גרסתו בברייתא. ודין הערב אינו ברור לשיטתו]. וטעם הדבר, היות והרבית ניתנה להשבון, על ידי זה נתקן הכל, גם ה'לאו' שלו (ע' בנושאי כלי הרמב"ם; מנחת חינוך סח, ג; אמת ליעקב).

ובקהלות יעקב (ח"ד ח) באר סברת הרמב"ם על פי שתי הנחות: א. ענין 'לאו הניתק לעשה' שאין לוקין עליו — משום שהעשה עוקר את הלאו למפרע, כאילו לא עבר. כן יש להוכיח מדברי התוס' בפסחים. ב. איסור הלוה ברבית, ענינו שהוא שותף להכשלת המלוה, כענין איסור 'לפני עיור' [ומשום חומר עוון זה, ייחדה לו תורה לאו מיוחד — ע' שו"ע הגר"ז (רבית, סעיף א, עז). ואע"פ שאיסור הלוה ענינו מפני הכשלת המלוה, המלוה עובר גם משום 'לפני עור' שמכשיל את הלוה באיסור 'לא תשיך'. ולכאורה יש לומר שהוא הדין בכל שני שותפין לדברי עבירה, כל אחד עובר אף משום הכשלת השני באיסור ד'לפני ע'].

היות וכן, כאשר המלוה ישיב את הרבית, הרי בזה הוא מנתק גם את הלאו של הלוה, שהרי עקר את העבירה למפרע ונמצא שהלוה לא הכשיל את המלוה בנטילת רבית.

[כעיקר הסברא בקיצור כתב בספר אמת ליעקב. וע' גם בספר מנחת שלמה (להגרשו"א. ח"ב סח, ג) שנראה מסברא שהאיסור שיש על הלווה הוא רק מפני שהמלוה אסור לקבל שכר עבור ההלוואה, ואשר על כן נראה שמוותר ללווה ליתן

שכר למלוה בגלל הלוואתו, באופן שהמלוה לא ידע כלום על כך שמקבל שכר. נראה לכאורה שעצם הסברא מבוארת ממה שכתבו הראשונים (רא"ש להלן בסי' נב; רמב"ן ור"ן עא:), שמומר הנותן לישראל רבית אין עובר על לא תשיך כיון שמותר להלוותו ברבית — הרי שהאיסור על הלווה נקבע לפי המלוה. וכן צדד הרא"ש בתוספותיו (ע). שלא עבר הלווה אלא כשהמלוה מוזהר על בל תשיך. וכ"כ הריטב"א (ע. עא:), וכן צדדו בתוס' ע). אך יש להעיר משיטת הפוסקים (יו"ד קסח,ז. וע"ש ברעק"א שיש סתירה בדבר בדברי הרא"ש) שבישראל הלווה ע"י נכרי מישראל אחר, והמלוה אינו יודע שבשביל ישראל הוא — המלוה מותר לו לגבות הרבית והלווה אסור לעשות כן. וי"ל].

'מכלל התנא קמא סבר לאו בני אהדורי גניהו' — לדעת האומרים שאפילו לרבי יוחנן חייב לצאת ידי שמים, מוכח מכאן שגם במקום שהייב לשלם בדין שמים, אינו נחשב 'לא הניתק לעשה' או 'ניתן לתשלומין' (ע) במאמר הגרש"ז אויערבך זצ"ל — קובץ 'המעין' ניסן תשנ"ט).

'מאי קום עשה — לקרוע שטרא' — ואף בערב אתה מוצא, כגון שפרע הערב בשביל הלוה ונתן לו המלוה את השטר, ומצווה הוא לקורעו (תור"פ וריטב"א, ע"ש). אעפ"י שאין מתרבה ממונו של הערב כלום בגביית הרבית, שהרי את מה שנתן הוא בא לגבות ולא יותר, מ"מ כיון שהוא שותף למעשה העבירה מתחילה, חייבתו תורה כמו המלוה עצמו.

'זהרי משכנתא בלא נכייאת דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה' — בבאור הטעם שמשכנתא בלא נכייאת אינה רבית דאורייתא, והלא אם לבסוף אכל פירות הרי הוברר שקצץ לו רבית — ע' בחדושי הגר"ח הלוי מלוה ו,ז. וע"ע בספר אבי עזרי (קמא) — מלוה י,ד. [באבי עזרי הקשה ממה ששמע בגמרא בראש הפרק שאם היו הולכים בתר בסוף, הלוואת סאה בסאה היתה אסורה מדאורייתא אם נתיקרו החטים, הגם שאינו ברור מתחילה שיתיקרו — הרי שאין חסר בשם 'קציצה'. ותמה על הגר"ח שלא העיר מזה. ונראה בדעת הגר"ח שאילו בתר בסוף אזלינן, אכן אין הקציצה שבתחילה צריכה להיות ודאית, אבל לפי האמת דאזלינן בתר מעיקרא, בדין זה גופא נאמר שאין איסור דאורייתא ללא שהיתה רבית ודאית בשעת קציצה].

(ע"ב) זכי אין לו יין מאי הוי, והתניא אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער. יצא השער פוסקין. אף על פי שאין לזה יש לזה' — והלא משמע שמשנתנו מדברת כשיצא שער היין, שאם לא יצא אפילו ברישא אסור, בחטים (עפ"י רמב"ן ורשב"א). ועוד, אם לא יצא השער פשיטא, שהרי שנינו להלן (עב) אין פוסקים על הפירות עד שיצא השער (ר"ן). ולפירוש התוס' מעיקרא לא קשה, שקושיית הגמרא על חטים ועליהן תנן בהדיא 'וכן השער'.

'הכא נמי כגון דאמר הלוני שלשים דינרים...' — אביי מפרש משנתנו שבאה ללמד את הדין ששנה רב ספרא בבב"א, עם תוספת אחת; זה שאסור למלוה לחזור וליקח את החטים שהלוה במחיר מוזל, דוקא אם לבסוף מחזיר הלוה הלוואתו בדמים, שאז נראה כמי שלוה 25 — הם הדמים שקיבל מהמלוה על קניית החטים שהלוה] ומחזיר 30. אבל אם מחזיר פירות אחרים תחת הפירות שלקח בתחילה, מותר. וקולא הוא שהקלו חכמים בדבר מפני שאין זו רבית אלא מפני הערמה (עפ"י רש"י ועוד).

'אמר אביי... אמר ליה רבא: אי הכי תן לי חיטי, דמי חיטי מבעי ליה? — תני דמי חיטי. — 'שאני מוכרין, שמכרתים לך מבעיא ליה? — תני... — ע' במצויין בסוטה ה ובקדושין מח — מקומות רבים בש"ס שרבא הקשה לאביי מדקדוק הלשון, ואביי לא חש לכך, ופעמים רבות שינה גירסת המשנה או הברייתא. אף כאן הלכו שניהם בשיטתם ודרכם.

*

'אמר רבא: כי שכיבנא, רבי אושעיא נפק לוותי, דמתרצנא מתני' כוותיה... — לפתח חטאת רבץ — כיון שמת האדם, הכל באים לתבוע את המגיע להם. גם ה'חטאת' — החטא הקטן ביותר, גם הוא שומר על הפתח. והנה אמרו כל העושה מצוה אחת — מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא. וכל העובר עבירה אחת בעולם הזה, מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין, וקשורה בו ככלב. ומי שלמד ועלה בידו לתרץ דברי הרמב"ם או רש"י ותוספות, הלא יצאו המה לקראתו לקבל פניו בעולם האמת, כפי שאמר רבא 'כי שכיבנא... ומעתה נקל לשער העלבון הגדול, שבעת יצאו רבותינו הראשונים והאחרונים לקראת הנשמה, יופיע פתאום גם המקטרג הנולד מזה חטאת ויתבע את חלקו! (חפץ חיים — בראשית).

דף סג

'שמע מינה מדר' אושעיא תלת; שמע מינה דלא כאיסרו הבא לידו הוא. וש"מ הוא דיש לו... — יש לדקדק מדוע חשבן בשתים, היה לו לומר 'שמע מינה מעמידים מלוה על גבי פירות אם יש לו, ולא אמרינן כאיסרו הבא לידו'. ויש לומר שבא להדגיש דוקא בשיש לו, אבל כל שאין לו אסור אעפ"י שיצא השער. או גם כוונתו לומר 'והוא דיש לו' כדי כל מה שפסק, ואין די במעט פירות [כלענין סאה בסאה]. וכן נראה מדברי הרמב"ם (ריטב"א. וע"ע רשב"א; תור"פ ותורא"ש).

'מיתבי: כולם אם יש לו — מותר' — לכאורה יכול היה להקשות ממשנתנו שלא אסרו אלא בשאין לו יין, משמע האם יש לו — מותר? ויש לומר, נוח יותר להקשות מהברייתא המפורשת מאשר מדיוק המשנה (פני יהושע. וכדמצינו בכ"מ). עוד יש לומר דמעיקרא לא קשה מידי, כי אמנם לרב אסור לשלם יין כפי השער היקר של החטים [כי אז הלא מעלה את החטים בדמים ומצמיד את הדמים לשער היין], אבל מותר ליתן לו יין לפי שער הפסיקה הראשונה שקיבל מתחילה על החטין, כפי שער הזול. ואולם כשאין לו יין, אסור לפסוק יין כלל (חדושי בית מאיר).

'מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי רבי אלעזר בן עזריה, ולוקח אוכל פירות היה. אמרו לו: משם ראייה? מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח' — נראים הדברים שאין חכמים ורבי יהודה מכחישים זה לזה. אלא רבי יהודה שמע שנעשה המכר ולא שמע שהיה המוכר אוכל פירות, וכיון שכן סתמא דמלתא לוקח אוכל פירות היה. ואמרו לו חכמים, באמת יודעים אנו שהמוכר